

niet nalaten
gen, dien hij in
p deze collega,
r vooruit, hem
de, doch er de
gde: „Zeg het
want dan zal
zijn". En nooit
ten.

n straatzanger,
in zijn geluk.
chen kerkeraad
gend jaar een
soud worden.
in gebruik ge-
van die maand
daarmee „een
en. Zijn bruid
Apeldoorn had
preekte op de

ook voor het
ing van de Ge-
Ze werd ge-
gemeenten ver-

genheid, waar-
roepen. In Den
beroepen onder
den Oever als
lerling F. Boers
dit beroep ge-
zijn zoon aan
ngen. Zij wer-
dam geschorst
eel in het dorp
de Lierenaars

aden te Zwart-
commissie be-
kert te Zwolle
zaak te onder-
bij haar onder-
dervonden, dat
vergadering te
telde, de zaak
el werd aange-
emmen besloot
ssis Rotterdam
dden der broe-
viel de eer te
met een predi-
was toen Co-
ls heersche in
roepen zijt in
de notulen mel-
g de broeders
ervonden zegen
thoofs toewen-
ot dankzegging

l weggenomen
1858, kwam de
de Algemeene
ordrecht.

re verschenen,
hier curiosi-

en de Notulen

van 1856 en
Zwolle, door
onderscheidene
nder het kruis,
de wetteloze
en Leeraar C.
angers, inzake
en leeraar ten
nre onder het
eping onwettig
de Classicale
in 1856, tegen
t op de Classi-
recht in 1857,

ook onwettig
eene Vergade-
Zwolle; hoewel
le vergadering
ten onrechte
einde gebragt
islag te zamen-
nieuw protest
ie kerkenraden
het Kruis, in
zaken in over-
e brengen, en
mogten beoor-
lgemeene Ver-
den den 3den
Fs Boers Czn,
tegemeente van
ing van den

Dordrecht nu
a daar tot een
die echter als
veel macht en
onden Ds Klin-

Naar men zegt werd Ds Klinkert zóó driftig, dat hij een ambtsbroeder een flinken stomp gaf. En Ds C. van den Oever, ziende dat hij rechteus niets vermocht, verklaarde met een vervaarlijke stem, ouderling Jansen, Ds Holster en Ds Plug voor „onbekeerde kerels", en kondigde Ds Klinkert Gods oordeelen aan. De genoemde broeders hebben toen, onder protest, de vergadering verlaten.

Zeër geschokt, bedroefd en ontmoedigd door dit krakeel tusschen mannen, die hij als vaders eerde, keerde Gispén uit Dordt terug. Hier had hij nu voor de eerste maal ondervonden, wat hij later in zijn toelichting op art. 7 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis zou neerschrijven, n.l. dat het zelfs in Kerkvergaderingen kan gebeuren, dat de schreeuwers, drijvers en ja-zeggers het winnen, en het gezond verstand beschaamd naar huis gaat.

Op 19 October 1858 werd nog een Algemeene Vergadering te Amsterdam gehouden, die Ds van den Oever in zijn bediening als leeraar schorste. Deze schorsing werd ook te De Lier van den kansel afgekondigd.

Van den Oever onderwierp zich aan deze uitspraak niet. Ook zijn kerkeraad achtte die onwettig, en nu volgde een zeer onverkwikkelijke strijd, een zwarte bladzijde uit de geschiedenis der kruisgemeenten. Men stichtte hier en daar tegenkerken.

Almeer echter rijpte nu in de ziel van Gispén de overtuiging, dat de dingen, over welke men twistte, niet wezenlijk waren. Van toen aan werd het dan ook zijn streven om aan te sturen op vereeniging van alle Gereformeerden.

Op 10 November 1859 vertrok hij van zijn eerste standplaats naar Vlissingen. Maar het was stellig nog aan zijn invloed te danken, dat de afgevaardigden van den kerkeraad te De Lier op 22 Januari 1861 naar de classicale vergadering te Rotterdam togen, om zich met de Christelijke Afscheidene Gemeenten te vereenigen. Geen wonder althans, dat hij zich over dezen stap van zijn eerste gemeente verheugde, getuige deze brief, dien hij op 22 Januari 1861 uit Vlissingen aan den kerkeraad te De Lier schreef: „Zeër verblijvend is mij het bericht van de vereeniging uwer gemeente met de Afscheidene Kerk. Ik geloof, broeders! dat die vereeniging eene gereformeerde daad is, gegrond op Gods onfeilbaar Woord en Art. 28 onzer dierbare Geloofsbelijdenis. Ik heb een stil vertrouwen, dat de Heere er, te eeniger tijd, Zijn goedkeuring op zal geven, en gij den vrede des gemoeds zult genieten, die op bijbelsche gronden steunt en op bijbelsch handelen volgt. Ik wensch u den dierbaarsten zegen des Allerhoogsten met de getroffen vereeniging in ruime mate toe. Moge het nog verstreken tot uitbreiding van Gods Koninkrijk in veler harten, en tot verheerlijking van 's Heeren grooten Naam. Ik wensch met geheel mijn hart, dat u daartoe eerlang een leeraar worde gezonden, die een man is naar Gods hart; die de Kude zal weiden met wetenschap en verstand, en u in de diepe en zalige verborgenheden van het Evangelie onzes Gods zal inleiden; tot opbouw en uitbreiding der gemeente, en verheerlijking van Hem, Wien toekomt alle lof en prijs, beide nu en in der eeuwigheid. Amen".

Nog in hetzelfde jaar 1861 vond de gemeente van De Lier in den proponent J. de Koning een alleszins waardig opvolger van Gispén.

RULLMANN.

Leeuwarder kerkramen.

In de nieuwe gereformeerde Pelikaankerk is een aantal raamversieringen aangebracht, waarvan Dr W. A. van Es in het „Geref. Kerkblad v. Leeuwarden" deze beschrijving geeft:

Leer en leven hooren saam.

Ook de bouwmeester van onze nieuwe kerk schijnt dit zoo gevoeld te hebben. Daarom de ramen van boven zoo sober gehouden, zoodat niets het uitzicht naar den hemel afleidt. Alleen wat kleuren aangebracht heeft de hemel boven ons zoo rijk in afwisseling van kleuren is. Maar beneden heeft hij tafreelen laten aanbrengen van het bonte woelige leven, waarover het Woord Gods bij onze kerkdiensten zijn onderwijzend en vertroostend licht moet laten schijnen.

Wanneer we bij het betreden van het kerkgebouw het oog naar rechts laten weiden, ziet men, aan de kanselzijde, eerst deze beeldengroep.

De eerste zes ruiten laten hier duidelijk het verschil zien tusschen den ouden en den modernen tijd: de k e m e l, het schip der woestijn, uit onzen Bijbel zoo bekend (1), en de luchtmaschine (2), de nieuwste uitvinding van het moderne verkeer, die in meer dan één opzicht tegenwoordig zulk een geweldige vlucht begint te nemen. Dan een moderne malerij naast den ouderwetschen molen (3, 4), en de verouderde, naast den meer modernen kerkbouw (4, 5). De zesde afbeelding komt met het schip nog eens op het verkeer terug en teekent een vervoermiddel, dat wel niet licht in onbruik zal komen; het blijvende in het leven dus, hoe bewegelijk ook van aard.

Dan volgt naar rechts de tweede voorstellingsgroep. Trekschuit en trein (1, 2) werken de gedachte aan den ouden en nieuwen tijd verder uit. Dan volgen enkele landelijke tafreelen: de schaapherder (3),

het moderne zuivelbedrijf (4), met de koe (5), het boerenhuisje (6), en het dorpskerkje (6); alles naar den noordwestkant, een hulde dus aan onze boeren, die hier vooral wonen.

Aan de linkerzijde van het kerkgebouw krijgen we dan eerst van den ingang af gerekend, de volgende groep:

Deze groep wordt ingesloten door twee beelden uit de dierenwereld: olifant (1), en hert (6), want ook de dierenwereld is mede aan de ijdelheid onderworpen (Rom. 8:21). Daartusschen vier voorstellingen uit het bedrijfsleven van den mensch: 2 en 3 den ploeger, 4 in den vuurtoren, de scheepvaart, 5 de zwoeper met het hoofd, waarnaar de domine wel eens zal kijken.

De vierde groep zet deze gedachte voort:

Aan de beide hoeken de visscherij (1, 2), en de jacht (6); 3 geeft een voorstelling van den oogst, 4 en 5 teekenen het vervoer (spoorlijn over een brug), en de sluis. Het vijfde tafreel tot voldoening van de jeugd brengt hulde aan de (water)sport.

Ik zou er nog eens over hebben moeten slapen, als ik had moeten mee-beslissen over de motieven. De tegenstelling: oud-nieuw is niet consequent volgehouden. Hulde overigens aan de Leeuwarder jeugd, die (aangenomen eenmaal de tegenstelling oud-nieuw) gaarne schijnt te bedenken, dat ook de watersport der ijdelheid onderworpen is. Natuurlijk wil ik met deze korte opmerking geenszins een kloof tusschen „natuur" en „genade" stellen; mij houdt alleen de manier van de prediking van beider eenheid bezig.

„Iedere vrijzinnige kan dit beamen."

In „Ons Blad", 14-daagsch orgaan van de Ver. v. vrijzinnige Lutherschen, schrijft P. Smits, Rotterdam, het volgende:

„Ons Luthersch Blad", officieel orgaan van de Christelijke Werkliedenvereeniging „Maarten Luther" van 1 Juli j.l. had uit het „Alg. Handelsblad" overgenomen een overdenking van Prof. G. van der Leeuw, ethisch-orthodox Hoogleraar in de theologie te Groningen.

Daar deze overdenking, getiteld „Het Woord Gods", wel een zeer sprekend staaltje is van de ethisch-orthodoxe Bijbelbeschouwing, zou ik naar aanleiding van Prof. v. d. Leeuw's artikel gaarne eenige opmerkingen maken:

Wat verstaat de schrijver onder het Woord Gods, of anders gezegd: Naar welken maatstaf beoordeelt hij den Bijbelinhoud? Wie dit artikel leest en herleest, komt tot de ontdekking, dat dit geenszins duidelijk is. En dit is waarlijk geen wonder! Want hier blijkt wederom de oude „crux" van de z.g. ethische orthodoxie (op zichzelf al een zeer onduidelijke leus): haar tekort aan theologische klaarheid, die het onvermijdelijk gevolg is van twee tegenstrijdige en toch dooréengevlochten bijbelbeschouwingen. De ethische orthodoxie beroept zich in laatste instantie steeds op het specifieke gemoedsleven, de z.g. „ervaring" van haar eigen godsdienstigen kring; deze gemeentelijke ervaring is voor haar normatief, zoodat het bij dezen stand van zaken dan ook onvermijdelijk is, dat ze keer op keer haar theologische „logica" indeukt, juist omdat „de gemeente" het laatste woord heeft en niet de religieuze persoonlijkheid! Prof. v. d. Leeuw wensch Bijbel en Woord Gods niet te identificeren. Natuurlijk niet, want de eth. orthodoxie oefent Bijbelcritiek en is in dit opzicht vrijzinnig met de vrijzinnigen. Nu mag het toch wel buiten twiifel geacht worden, dat waar eenmaal in beginsel Bijbelcritiek aanvaard is, dit op zichzelf reeds een bepaalde Bijbelbeschouwing impliceert en er in dit geval van de objectiviteit van den Bijbel niets méér overblijft dan van die van welk boek ook. Maar tegelijkertijd begint hier de ethisch-orthodoxe „deuk in de logica". Want als men nu op grond van hun Bijbelcritiek zou meenen, dat voor hen het Woord Gods tenslotte belichaamd is in de Christus-gestalte, het uitgangspunt en het centrum van een zeer rijke en verrijkende religieuze symboliek, blijken ze juist op dit punt de logica der critiek in te denken en een orthodoxe beschouwingswijze toegegaan. Toch maakt hun geloofsuiting den indruk van niet orthodoxe geesteshouding. Want Prof. v. d. Leeuw noemt het Woord Gods tenslotte Jezus Christus = Gods Liefde. „Het Woord Gods blijft in der eeuwigheid". „Dat beteekent, dat God tot ons komt, dat Hij bij ons is en dat Hij ons liefheeft". Iedere vrijzinnige kan dit beamen. Let ook op deze uiting: „God richt het woord tot ons". „Niet alleen éénmaal, in een ver verleden. Maar nu, maar altijd".

Deze tweestrijdigheid, halfslachtigheid, dubbelzinnigheid, deze on-eenvoudigheid (er zijn slechts éénvoudige waarheden) is het gevolg hiervan, dat de ethisch-orthodoxen niet ronduit erkennen, dat wijziging in theologische inzichten wijziging in „godsdienstige-ervaring" ten gevolge heeft, zoodat deze „ervaring" ongetwijfeld geen maatstaf vormt, al bestaat er geen theologie, die de „ervaring" voorbij kan gaan. De ethischen oefenen Bijbelcritiek maar hun „gemoed" remt de critiek zoodra deze bij Jezus Christus aankomt, al maken terzelfdertijd hun woorden (exponent van hun inzicht!) den indruk van een vrijzinnige Bijbelbeschouwing!

De vraag is nu, wat tenslotte bij de ethisch-orthodoxen praedomineert: hun vrijzinnige theologische inzichten of hun orthodoxe gemoedsurvivals. M.i. gaat de ethische orthodoxie hier in twee richtingen uiteen. De eene tak is in wezen orthodox, mede onder den invloed van de inzichten der z.g. Zwitsersche theologie. Maar de andere tak is in wezen vrijzinnig en kan zich slechts niet loswerken van haar orthodoxe „survivals". Voor de „ethischen", die tot dezen laatsten tak behooren (waaronder m.i. Prof. v. d. Leeuw) zal het in de naaste toekomst een quaestie worden van te be of not to be.

En ik voor mij kan niet anders hopen, dan dat de ethischen van dit laatste „genre" den moed zullen

bezitten om consequent te zijn en zich tot directe medestanders der vrijzinnigen te verklaren, wat zij indirect veelal reeds zijn. (Evenr. Vertegenw.!).

Afgedacht van de opmerking over het Barthianisme (dat ook de vrijzinnigheid zeer wel tegenover de „orthodoxie" in stand houden zal), afgedacht ook van enkele kleinere opmerkingen, staat hier een waarheid uitgesproken, die ook wij herhaaldelijk voor de aandacht van onze lezers brachten.

Een ander geluid inzake het antimilitarisme.

Men kent de klachten van den laatsten tijd: zoodra de menschen ergens een nieuwe leus opdoen, die zij zonder critiek maar al te vaak aanvaarden, en dan tot de ontdekking komen, dat de kerk niet geneigd is, even critiekloos elk nieuwmodisch snuffje te aanvaarden, maar er op aandringt, eerst alles te „beproeven", heet het onmiddellijk: de kerk is ouderwetsch, de kerk kent de „jongeren" niet. De „officiële" kerk, plus de aldus zich uitsprekende predikanten, krijgen er van langs; en een paar later weer retireerenden schrijven dan soms briefjes van bemoeiding aan de aanhangers van de nieuwe leus, briefjes, die vooral niet in de krant mogen. De rest is achterlijk, stoot de jongeren af, en zoo voort.

Het kan zijn nut hebben, nu eens een heel ander geluid te doen hooren. Reeds wees ik in een recensie op den ethischen Prof. Brouwer, die de jeugd al een beetje voorzichtig leerde omgaan met het antimilitarisme. Thans schrijft in het ethische „Algemeen Weekblad" een inzender, de heer F. W. A. J. van Peski (Rotterdam) een ingezonden stuk van den volgende inhoud:

Jongeren — Kerkherstel — Kerkopbouw.

Mijnheer de Redacteur,

In het „Algemeen Weekblad" komen den laatsten tijd stukjes voor onder bovenstaand opschrift.

Daarin komt de klacht tot uiting, dat de jeugd zich niet meer tot de Kerk wendt, maar van de Kerk vreemdtd.

Natuurlijk zijn hiervoor vele redenen, maar als men nagaat de ontzettende groei van het Nationaal Jongeren Verbond, een verbond opgericht omdat vele jongeren haakten naar een bestrijding van den geest gezaaid door de Jongeren Vredesactie; en als men nagaat, dat in luttele jaren tijds het Nationaal Jongeren Verbond méér leden heeft gekregen — althans volgens mijn zegsman — dan de Jongeren Vredesactie thans heeft; dat de afdeling 's-Gravenhage van het Nationaal Jongeren Verbond, naast het Algemeen Orgaan, reeds behoefte had aan een eigen orgaan, dan is het m.i. duidelijk, dat één der redenen, waarom de jeugd aan de Kerk den rug toekeert, daarin gelegen is, dat vele jongeren niet gediend zijn van den antinationalen en defaitistischen geest, die door vele voorgangers thans beleden en gepredikt wordt.

Heerscht er dan een dergelijke geest in onze oud-Vaderlandsche Kerk? M.i. helaas al te veel.

Daarom eenige voorbeelden, die mij thans te binnen schieten:

In Schiedam werd onlangs de klok van de Kerk geluid om de schare uit te noodigen tot een bijeenkomst in de Kerk, waar propaganda gemaakt zou worden voor de Vereeniging Kerk en Vrede. Bekende Schiedamsche predikanten gingen voor.

Wanneer men nu bedenkt, dat de Vereeniging Kerk en Vrede een vereeniging is, die wegens haar revolutionair karakter geen goedkeuring op haar statuten krijgen kan, dat haar geschriften op de laatst gehouden tentoonstelling van de Vereeniging voor Volkenbond en Vrede, op last van den Minister in beslag werden genomen, en er speciale rechercheurs aangesteld waren om ieder te arresteren, die ondanks het verbod, toch trachtte die brochures te verspreiden; dat de Radio-rede, die de secretaris van de Vereeniging Kerk en Vrede houden wilde, op last van den Minister werd verboden, dan verwondert het mij niet, dat vele jongeren tot die Kerk niet willen toetreden.

Een Rotterdamsch predikant, die veel met de jeugd in aanraking komt, schreef in de „Rotterdamsche Kerkbode", dat elk Nederlandsch Militair een goddeloos mensch is, althans aan goddelooze dingen zich schuldig maakt.

Een predikant, ik meen te Zutphen, weigert een officier den toegang tot zijn huis, die — bij legeroefeningen — door de overheid bij dien predikant ingekwartierd was.

De Minister van defensie noemde het in de Tweede Kamer onchristelijk iemand aan het einde van een zeer vermoelenden dag, des avonds laat, zonder onderdak op straat te laten staan.

Ik voor mij weet niet wat ik het ergste vind, de onchristelijkheid of de verregaande hatelijkheid, en hoort.

Een vermoeid dier zal men lafenis geven, maar een officier van het Nederlandsche Leger laat men buiten staan, waarmede men dan flink manifesteert wat een buitengewoon verachtelijk wezen men zoo'n officier toch wel vindt, en hoe edel, hoogstaand en christelijk men zelf is.

Gelukkig heeft de rechtbank dien predikant gestraft voor deze revolutionnaire daad.

Ken Rotterdamsch predikant heeft den dienst in de Groote Kerk te Rotterdam op een Zondag, samenvalende met den verjaardag van H. M. de Koningin. Het met oranje getooid publiek is natuurlijk vol enthousiasme; maar velen worden bitter teleur gesteld, toen over den verjaardag van de Koningin niet gerept werd, die zou op een andere plaats wel herdacht worden.

Nochtans werd ná de predikatie door het publiek